

KAIMO TURIZMO SODYBOS KLAIPĖDOS RAJONE: APLINKA, REKREACINĖS PASLAUGOS, APTARNAVIMO KULTŪRA

Audronis Skurvydas¹, Giedrė Strakšienė^{1,2}

¹Vakarų Lietuvos verslo kolegija, ²Klaipėdos universitetas
el. paštas: iv@tvk.lt, giedre@ik.ku.lt

Audronis Skurvydas. Vakarų Lietuvos verslo kolegijos lektorius.

Giedrė Strakšienė. Vakarų Lietuvos verslo kolegijos asistentė, KU PF doktorantė.

Anotacija

Straipsnyje aptariama Klaipėdos rajonui būdingi etniniai bruožai, kultūros paveldas, ištekliai, atskleidžiama kaimo turizmo paslaugų teikėjų neišnaudotos arba mažai išnaudotos galimybės panaudojant kultūros paveldą, didinant kaimo turizmo paslaugų patrauklumą. Taip pat straipsnyje pateikiama Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybų savininkų apklausos duomenys apie sodybose teikiamas papildomas rekreacinės paslaugas, sodybų personalo aptarnavimo kultūrą ir svetingumą. Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybose turėtų būti stiprinamas kaimo turizmo sodybų šeiminių bendradarbiavimas su tradicinių amatų atstovais, ekologiškos produkcijos gamintojais ir įvairių rekreacinių paslaugų teikėjais, tokiu būdu puoselėjant ir išsaugant regiono etnokultūrą.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: etnokultūra, kultūros paveldas, kaimo turizmas, rekreacinės paslaugos, aptarnavimo kultūra, svetingumas.

Abstract

This article analyses ethnic features typical to region of Klaipėda, cultural heritage, resources, researching situation creation in region of Klaipėda countryside farmstead tourism, analysis countryside farmstead tourism services not resourced or less resourced facilities practice cultural heritage, raising countryside farmstead tourism services attraction. Also, it produces the countryside farmsteads tourism places owners survey information about countryside farmstead tourism services, a culture of services and hospitality in the district of Klaipėda. It is necessary to enhance the countryside farmstead tourism places owners collaboration with traditional trades members, environmentally-friendly produce fabricants and variety of leisure service suppliers in the region of Klaipėda. It is the best way to uphold and conserve the district of Klaipėda region ethnocultural image.

KEYWORDS: ethnocultural, cultural heritage, countryside farmstead tourism, countryside farmstead tourism services, culture of services, hospitality.

Įvadas

Pastaraisiais metais vis daugiau dėmesio skiriama Lietuvos kaimo turizmui, jo ekonominei ir socialinei plėtrai, alternatyviems kaimo verslams propaguoti ir skatinti. 2007–2013 m. Lietuvos kaimo plėtros programos „Gyvenimo kokybė kaimo vietovėse ir ekonominės veiklos įvairinimas“ leidinyje „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“ įvardijamos dvi prioritetinės veiklos kryptys – kaimo turizmo skatinimas, aktyvinant amatų plėtrą kaimo turizmo sodybose ir stovyklaviečių įkūrimą kaimo vietovėse.

Kaimo turizmo paslaugų poreikis kasmet didėja, o Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, užsieniečių, norinčių pailsėti mūsų šalyje, srautas išaugo beveik dešimčia procentų. Lietuvos gyventojai taip pat vis dažniau renkasi ilgalaikį ar trumpalaikį poilsį kaime, tikėdamiesi gauti kokybiškas rekreacines paslaugas, pagrįstas teigiamomis emocijomis, pramogomis bei išpučiais. Kaimo turizmo paslaugos skirtos atvykstančių poilsiautojų rekreacijai – poilsui, fizinėms, dvasinėms ir kūrybinėms jėgoms atgauti. Skirtingai nuo kitų paslaugos sferų, kuriant teigiamas emocijas atvykusiam į kaimą poilsiautojui yra suteikiama ne viena kokia nors paslauga, kaip, pvz.: nakvynė, maitinimas ar kt., bet daugybė tarpusavyje susijusių paslaugų (Vainienė I., 2001).

Lietuvos kaimo turizmo asociacijos (LKTA) duomenimis, 2008 m. Lietuvoje veikia arti tūkstančio kaimo turizmo sodybų, teikiančių vidutinio arba aukšto lygio kaimo turizmo paslaugas. Statistikos departamento duomenimis, 2007 m. daugiausia kaimo turizmo sodybų

buvo Ignalinos, Zarasų, Trakų, Klaipėdos rajonų savivaldybėse. Apgyvendinimo paslaugas Ignalinos rajono savivaldybėje teikė 49 kaimo turizmo sodybos, Molėtų – 44, Zarasų – 38, Trakų – 36 ir Klaipėdos – 24.

Klaipėdos rajono savivaldybės tinklapyje pateikiama informacija apie Klaipėdos rajone registruotas 27 kaimo turizmo sodybas. Pirmoji sodyba įregistruota ne taip jau seniai – 2001 m. Net 6 sodybos Klaipėdos rajone yra įvertintos „Keturiais gandrais“ (Lietuvoje kaimo turizmo sodybos žymimos nacionalinio simbolio – gandro atvaizdu. Aukščiausias balas – keturi gandrai – skiriamas sodyboms, teikiančioms aukščiausios kokybės paslaugas ir siūlančioms įvairiausias pramogas).

Igyvendinant ES ir Lietuvos kaimo plėtros gaires, plėtojant kaimo turizmo verslą Klaipėdos rajone, būtina tinkamai pasirengti, kad kaimo turizmo sodybos savo klientams ne tik teiktų gausų paslaugų paketą, bet ir garantuotų kokybiškas paslaugas bei aukšto lygio aptarnavimą, kas įmanoma tik tuo atveju, jei kaimo turizmo sodyba bus orientuota į klientą, kokybišką jo aptarnavimą. Pastaruoju metu dar dažnai pasitaiko organizacinių klaidų dėl kaimo turizmo paslaugų teikėjų profesinių, etnokultūrinių žinių, kompetencijos bei įgūdžių stokos ar tiesiog nefunkcionalios informacinės bazės.

Siekiant apžvelgti ir įvertinti esamą Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybų situaciją, straipsnyje aptariami regiono etnokultūriniai ir kraštovaizdžio ypatumai, dominuojanti sodybų statinių architektūra, teikiamų paslaugų įvairovė bei aptarnavimo kultūra, svetingumas. Autoriai atkreipia dėmesį į reikšmingą Klaipėdos regiono etnokultūros paveldo išsaugojimo ir pritaikymo kaimo rekreaci-

nėje aplinkoje klausimą. Tai ypač aktualu šiandien, kai sparčiai nyksta etnografiniuose kaimuose sukauptas etnoarchitektūrinis paveldas. Valstybės lėšomis vykdomas vertingų trobesių atnaujinimas nėra efektyvus, o skiriamos kuklios lėšos neatitinka didelio investicijų poreikio. Savamoksliskai pritaikant pastatus rekreacijai ir turizmui, senieji pastatai modernizuojami arba prie jų statomi menkos meninės vertės nauji statiniai – tai pažeidžia etnografinių kaimų specifiką, sudarkomas tradicinis kraštovaizdis.

Etnokultūriniai regiono ypatumai

Klaipėdos rajonas Mažosios Lietuvos etnografiniame regione užima nemažą pamario dalį (Priekulės seniūnija) ir buvusias laukininkų žemes (Kretingalės, Sendvario, Dovilų, Agluonėnų seniūnijos). Kita rajono dalis patenka į Žemaitijos etnografinio regiono dalį: Kalvotoji Žemaitija (Endriejavo, Judrėnų seniūnijos); Paprūsė (Veiviržėnų, Vėžaičių, Dauparų–Kvietinių seniūnijos).

1 pav. Klaipėdos rajonas

Susiklosčius išskirtinėms istorinėms aplinkybėms, susiformavo saviti, tik šiam kraštui būdingi etnokultūriniai ypatumai.

Skirtumus tarp gretimų kraštų gyvenviečių nulėmė vieno ar kito krašto ūkinė-ekonominė, socialinė ir kultūrinė politika. Klaipėdos rajono pajūrio ir pamario ruože per ilgus amžius susiklostė unikalios istorinės aplinkybės, skirtingos net šios teritorijos atskirose dalyse.

XIII amžiuje dabartinėje Lietuvos teritorijoje gyveno daugelis baltų genčių – kuršiai, žemaičiai, prūsai, jotvingiai, sūduviai, aukštaičiai. XIII amžiaus antroje pusėje vakarinę baltų žemių dalį užkariavo Livonijos ordinas ir savo užkariavimą įteisino 1422 m. Melno sutartimi. Tai buvo labai svarbus įvykis, nulėmęs dabartinius pajūrio ir pamario kultūros paveldo bruožus. Nuo tada baltai skilo į dvi dalis: vieni buvo įtraukti į Ordino valstybę (Mažoji Lietuva), kiti liko baltiškoje valstybėje – vadinamojoje Didžiojoje Lietuvoje (Šapoka A., 1989).

Didžiojoje Lietuvoje istorinės aplinkybės klostėsi kiek kitaip. Nemažai Didžiosios Lietuvos senųjų kaimų buvo pertvarkyta XVI a. antroje pusėje, kai buvo pradėta Valakų reforma, kurios metu dauguma gyventojų buvo sukeliami į gatvinius režinius kaimus (Žvelsenų k., Vėžaičių sen.). Vėlesniais amžiais turėtas žemės režis būdavo pasidalijamas tarp ipėdinių, kiekvienam gaunant po siauresnį režį. Nuošalesnėse vietose ar atskiruose regionuose buvo likę pavienių viensėdžių, padrikų ar kupetinių kaimų. Vėliau XX a. pirmojoje pusėje kaimai buvo skirstomi į vienkiemius.

Esminių žemės reformų išvengusioje Mažojoje Lietuvoje ar bent atskiruose jos plotuose galėjo išlikti ir senesnių epochų kaimai. Pati Mažosios Lietuvos istorija buvo kur kas įvairesnė už Didžiosios Lietuvos istoriją. Nesutapo ir gretimų kraštų kaimų istorinio vystymosi fazės. Antai XIX a. Prūsijos ir vėlesnės Vokietijos imperijos kaimai gan sparčiai vystėsi, stiprėjant krašto ūkiui. Tuo pačiu metu carinės Rusijos valdomoje Didžiojoje Lietuvoje kaimai pergyveno sąstingio laikotarpį, kaip ir visas kraštas.

Kaimų skirtingumus Didžiojoje ir Mažojoje Lietuvoje labai paveikė gretimų valstybių ekonominiai-juridiniai santykiai. Mažojoje Lietuvoje buvo susiklosčiusi kita tvarka – ten sodybos ir žemės valdos nebuvo dalijamos tarp ipėdinių kaip Didžiojoje Lietuvoje, o atitekdavo vienam iš paveldėtojų. Taip stambus ar vidutinis ūkis toks ir išlikdavo ištisus šimtmečius. Nesmulkėdavo ir pačios sodybos, dažniau šeimininkas pastatus išplėsdavo ir pagražindavo. Per keletą amžių susidarė labai ryškus skirtumas tarp vargingų Didžiosios Lietuvos kaimelių su smulkiosiomis sodybėlėmis ir Mažojoje Lietuvoje vyravusių gana stambių bei vidutinių ūkių. Gretimai kraštai vis labiau tolo vienas nuo kito, skirdamiesi ekonominio išsivystymo ir žmonių gyvenimo lygiu bei architektūriniais bruožais – kaimų, sodybų ir pastatų pavidalu (Purvinas M., Purvinienė M., 1999).

Didelę įtaką kaimų gyvenamosios aplinkos formavimui turėjo ir gyventojų etnokultūrinės ypatybės. Nuo seno susiklosčiusios tradicijos lėmė gyvenimo būdą, tad kartu ir kaimų, sodybų planinės struktūros, įvairių architektūrinių elementų formavimąsi.

Ordino užimtose Mažosios Lietuvos žemėse, nepaisant germanizacijos politikos, XIII amžiuje pavergti prūsai, kuršiai ir čia atkelti jotvingiai, skirtingai nuo pietinės Prūsijos dalies, ne tiek vokiečių, kiek bendravo su giminingais, gausesniais vakarų lietuviais. Taip iš čia gyvenusių baltų XV–XVI amžiuje susidarė lietuvininkai, ypatinga lietuvių etninė grupė.

Vokiečių valdomoje Prūsijos kunigaikštystėje Mažoji Lietuva sudarė tarsi atskirą valstybę su skirtingo etnos gyventojais. Sunkiomis priespaudos sąlygomis jie išsaugojo savo kalbą, papročius, lietuvišką gyvenimo būdą, pasaulėjautą ir sukūrė savitą kultūrą (Šapoka A., 1989).

Labai svarbus etnokultūrinis skirtumas yra tai, kad Didžiojoje Lietuvoje gyventa gana archajiškai, giminėmis glaudžiantis savo protėvių kaime, o Mažojoje Lietuvoje gyventa savarankiškiau – iš tėvų sodybos išėję palikunys kurdavosi net ir atokesnėse vietose. Ten kaimai nebuvo tokie uždari ekonominiu-socialiniu požiūriu. Todėl net ir palyginti netoli vienas nuo kito esantys kaimai, įsikūrę panašiomis gamtinėmis sąlygomis, susiformavo visiškai skirtingi. Galima spėti, kad senovėje būta kur kas

daugiau panašumų tarp kaimų baltų žemėse, bendrų etnokultūrinės kilmės bruožų (Purvinas M., Purvinienė M., 1999).

Rajono kraštovaizdžio unikalumas ir rekreacinė aplinka

Gamtinė aplinka daro didelę įtaką kaimų gyvenamosios aplinkos formavimuisi. Pajūrio ir pamario gamtinių sąlygų ypatybės nuolat savitai veikė šio krašto gyventojus. Didžiausią krašto gamtos įvairovę, ryškius skirtumus tarp atskirų vietovių lėmė Baltijos jūra, Kuršių marios. Jų pakrantėse tęsėsi pelkynai ir smėlynai, menkai tinkami įprastinei žemdirbystei, kuria vertėsi sausuose plotuose gyvenę žmonės. Taigi šiose vietose nesiformavo žemdirbiams būdingos sodybos ir kaimai.

Tačiau vandenynse buvo gausu žuvies. Žvejybai reikėjo įgūdžių, atitinkamos įrangos, todėl nuo žvejybos išteklių priklausę žmonės kūrėsi taip, kad būtų patogiau žvejoti, tvarkyti žuiklės įrankius, pargabenti laimikį ir panašiai. Taip Kuršių marių pakrantėje bei pajūryje formavosi savitesnės žvejų sodybos ir kaimai.

Sausesnėse, aukštesnėse vietose kūrėsi žmonės, vertęsi žemdirbyste bei miško gėrybių rinkimu. Laukininkų ir pamiškėnų gyvensena skatino kurti tam tikrus, savitų bruožų turinčius kaimus bei sodybas, pritaikytas prie jų verslų.

Taip klostėsi skirtumai tarp vandens ir sausumos kultūrų. Istorija lėmė, kad Didžioji Lietuva liko sausumos kraštu, gyvenamu žemdirbių, sukūrusiu savitus kaimus, o Mažojoje Lietuvoje buvo dideli vandens kultūros plotai – pajūrys, pamariai. Konkrečios vietovės sąlygos nulėmė daugelio kaimų individualius bruožus (Purvinas M., Purvinienė M., 1999).

Praeityje stengtasi apsigyventi kuo patogiau – tiek kuriantis sodybai, tiek ir visam kaimui. Seniau tai padaryti buvo nesunku – pakako apytuščių gyventi bei verstis tinkamų plotų. Tuomet nevertėjo kurtis neparankiose vietose, kur nederlingos ar pelkėtos žemės, ten, kur nėra lengvai pasiekiamo vandens, būtino žmonėms, gyvuliams bei ūkiui.

Vėlesniais amžiais vis gausėjant krašto gyventojų ir jiems tankiau kuriantis, apsigyventa ir neparankiose vietose. Tai ypač ryšku Mažojoje Lietuvoje, kur ištisi kaimai įsikurdavo pelkynuose, užliejamose upių deltose ir kitose gyventi netinkamose vietose.

Šio krašto gyventojai, sukultūrinami aplinką, sugėbėjo išsaugoti tai, kas vertingiausia, ir perduoti kaip neįkainojamą gamtos ir kultūros paveldą ateinančioms kartoms.

Šiandien Lietuvos ir užsienio turistus žavi smėlėti Baltijos jūros paplūdimiai, Olando kepurės kalnas ir klijas (ledynmečių susiformavęs 24 metrų aukščio moreninis gūbrys ties Karklės gyvenvietėje), senosios žvejų gyvenvietės istoriniai relikvai. Per rajono teritoriją teka didžiausia Žemaitijos upė – Minija, dešinysis Nemuno intakas. Drevernos pakraščiu eina 1873 m. iškastas Karaliaus Vilhelmo kanalas, kuriuo laivai iš Nemuno patekdavo į Klaipėdą, neužsukdami į Kuršių marias. Aukščiausia rajono vieta yra ties Žvaginių kaimu ir siekia 148 m. virš jūros lygio. Rajono miškingumas nėra didelis, didžiausi miškai – Kliošų, Vėžaitynės, Šernų. Čia įkurtas Pajūrio regioninis parkas, Veiviržo valstybinis krašto-

vaizdžio ir Minijos ichtiologinis draustiniai, Placio rezervatas. Agluonėnuose auga aukščiausias rajone Bobės ąžuolas. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, 1990 m. ant Agluonos upelio kranto pasodintas Lietuvininkų ąžuolynas bei pastatytas Gediminaičių stulpų paminklas – aukuras (skulptorius J. Mickevičius).

Užsienio turistus traukia ne tik graži ir neurbanizuota gamtinė aplinka, bet ir kaimiškasis kultūros paveldas. 2002–2004 m., kai buvo peržiūrėti Klaipėdos apskrities etnoarchitektūros objektai, esantys ar buvę istorijos ir kultūros paminklų sąrašuose, išryškėjo vienas labai svarbus momentas. Pagarba tradiciniams pastatams išliko tose vietovėse, kur šeimos gyvendavo toje pačioje vietoje iš kartos į kartą. Tradicijų perėmimas turi svarbią reikšmę išsaugant autentiškas, mažiausiai pakitimų patyrusias sodybas (Jarukaitienė A., 2006).

2 pav. Etnografinė sodyba „Sena troba“, Žvelsenų k.

*Šaltinis: <http://www.klaipedos-r.lt/>

Šalia Klaipėdos rajone tekančių upių ir upelių yra išsidėstę nemažai miestelių ir kaimų (Priekulė, Veiviržėnai, Agluonėnai, Dreverna, Žvelsenai ir kt.), kultūros paveldo bei kitų rekreacijai tinkamų objektų. Rajone galima ir rekomenduojama populiarinti vandens turizmą.

7 pav. Drevernos prieplauka

*Šaltinis: V. Matučio nuotrauka.

Drevernoje neseniai baigta ir oficialiai atidaryta Drevernos prieplauka (7 pav.). Svencelėje planuojama išplėtoti vandens turizmo ir poilsio infrastruktūrą, rengiama Vilhelmo kanalo pritaikymo turizmui vystyti galimybių studija. Norima plėtoti vandens turizmą įtraukiant kanalą į tarptautinį vandens kelią E-70. Drevernoje taip pat nu-

matytas Jono Gižo etnografinės žvejo sodybos rekonstravimas ir pritaikymas kultūros bei kitoms viešosioms reikmėms. Sodyboje įsikurs Gargždų krašto muziejaus bei Gargždų turizmo informacijos centro filialai. Taip pat bus parengtas Karklės paplūdimio infrastruktūros detalusis planas ir tęsiamas projektas „Turizmo plėtra Minijos žemupyje ir Kuršių marių vandens trasose“, kurio antrajame etape numatyta įrengti Gargždų, o trečiajame – Priekulės prieplauką. Tolesnėje ateityje planuojama įgyvendinti ir kitus projektus, kurių dauguma susiję su vandens turizmo plėtra, kiti – su kultūros paveldo objektų pritaikymu kultūriniam turizmui: rekreacinei veiklai bus pritaikomi Klaipėdos rajono vandens telkiniai (karjerai) ir fortifikaciniai įrenginiai.

Sparčiai populiarėjanti aktyvaus poilsio forma Klaipėdos rajone – dviračių turizmas. Palankus landšaftas (lygumos) ir palyginti nedideli atstumai tarp lankytinų vietų skatina plėtoti dviračių takų tinklą bei aptarnaujančią infrastruktūrą. Planuojama rekonstruoti Karklės žvejo sodybą, įrengti paplūdimius Karklės kaime prie jūros, dviračių taką ir sustojimo aikšteles ties Karklės kaimu, pritaikyti aplinką turistinėms bei rekreacinėms reikmėms. Dar dažnai pastebimas vaizdinės informacijos trūkumas. Prie pagrindinių kelių turėtų būti pastatyti informaciniai stendai ir ženklai, nurodantys kryptis į lankytinas vietas ir atstumą iki jų. Siekiant plėtoti Klaipėdos rajono kultūros paveldo objektų pritaikymą kultūriniam turizmui, tobulinama informacijos sistema ir poilsui būtina infrastruktūra. Numatyta lakūno Stepono Dariaus gimtinės-muziejaus Judrėnų seniūnijoje informacijos sistemos bei infrastruktūros plėtra; bus įrengti dviračių takai ir sustojimo aikštelės, kuriant pažintinę susisiekimo infrastruktūrą pamaryje (Kairių poligono teritorija ties Vilhelmo kanalu).

Kaimo turizmo sodybose teikiamos rekreacinės paslaugos

Poilsiautojų susidomėjimas kaimo turizmu ir įvairių ES fondų bei valstybės parama šiam verslui skatina sodybų savininkus teikti turizmo paslaugas ir kaimo sodybose pamažu didėja teikiamų paslaugų asortimentas.

Siekiant išsiaiškinti, kokias rekreacines paslaugas teikia Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybos, 2008 m. pavasarį buvo atliekama anketinė apklausa. Į pateiktus klausimus atsakė 20 respondentų, arba 74 proc. visų Klaipėdos rajone rekreacines paslaugas teikiančių verslininkų. Iš jų daugiausia kaimo turizmo verslu užsiima vyrai (70 proc. apklaustųjų) ir dauguma savininkų yra 40–59 metų amžiaus (75 proc. apklaustųjų).

Iš respondentų atsakymų paaiškėjo, kad visose apklaustųjų sodybose yra įrengtos ir nuomojamos patalpos (nuo 25 iki 70 vietų), skirtos įvairiems reikiams: šeimos šventėms, organizacijų pobūviams, įmonių pristatymams, seminarams ir pan. Tame tarpe 43 proc. apklaustųjų teigė, kad jų sodybose yra įrengtos konferencijų salės su įranga. Lietuvoje gyvuojanti tradicija paminėti įvairiausias šventes kaime verčia susimąstyti: viena vertus, taip sodybų šeimininkai gauna nuolatines pajamas ir pelną, kita vertus, toks „pokylių verslas“ greičiausiai neatitinka tikrosios poilsio kaime paskirties. Antroji pagal populiarumą kaimo turizmo sodybose teikiama rekreacinė paslauga, sulaukianti gausybės klientų, – pirtys (rusiškos, lietuviškos, suomiškos, garinės ir t. t.), kubilai bei kitos vandens

pramogos, susijusios su sveikatingumu. Beveik visose Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybose yra įrengtos vienokios ar kitokios rūšies pirtys (94 proc.), atviri arba uždari baseinai (18 proc.), kubilai (31 proc.). Kai kuriose sodybose yra įrengti cirkuliaciniai, šildomi ar šaltinio vandens baseinai, čiuožyklos į vandenį ir pan.

Vienintelėje Klaipėdos rajone ekosodyboje „Gandrų dvaras“ (Kojelių k.) teikiamos į sveikatingumą orientuotos paslaugos. Čia esančiame ekologiniame vaistažolių ūkyje galima išbandyti natūralias sveikatinimo priemones, sužinoti apie augalų gydomąsias savybes bei gauti gydytojo naturopato konsultacijas.

Nors dauguma kaimo turizmo sodybų Klaipėdos rajone yra įsikūrusios prie vandens telkinių (jūros, upės, tvenkinio), tačiau dar retai siūloma pasiirstyti valtimi (18 proc.), paminti vandens dviratį (6 proc.) ar išmėginti rekreacinio įrenginio – plausto (6 proc.) teikiamus malonumus. Tikėtina, kad minėtos pramogos yra būdingesnės prie ežerų įsikūrusioms kaimo turizmo sodyboms nei esančioms prie upių ar jūros. Pusė apklaustųjų nurodė, kad jų kaimo turizmo sodybose galima žvejoti (50 proc.), tačiau žvejybos įrangos nuomos paslaugas teikia tik 25 proc. visų apklaustųjų.

Aptariant Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybose siūlomas rekreacinės veiklos pasiskirstymą, pastebėta, kad sodybų savininkai daugiau dėmesio skiria aktyvaus poilsio organizavimo formoms, t. y. 81 proc. tikisi tokiu būdu pritraukti daugiau lankytojų.

Netoli Žvelsos slėnio įsikūrusios sodybos „Prie šaltinio“ esminis akcentas – per trobesį pratekantis šaltinis. Šios sodybos šeimininkas organizuoja baidarių žygius, kurių metu siūloma pažinti didžiausią Žemaitijos upę Miniją, taip pat čia nuomojamos baidarės ir kanojos. O sudėtingesnių žygių mėgėjams siūloma išbandyti pavasarinį ekstremalų žygį viena iš sraunčiausių Žemaitijos upių – Žvelsa.

3 pav. Sodyba „Prie šaltinio“, Lapių k.

*Šaltinis: <http://www.klaipedos-r.lt/>

Etnografinė A. Bučo sodyba „Sena troba“ (Žvelsėnų k.) įsikūrusi ant Minijos upės kranto, Minijos senslėnio kraštovaizdžio draustinyje išlikusiame senoviniame režiniame kaime, garsėja ne tik autentišku interjeru (5 pav.), bet ir sodybos svečiams numatytais maršrutais baidarėmis Minijos upe. Poilsiautojų patogumui pakeliui įrengtos jaukios stovyklavietės su baidarininkams būtinais reikmenimis.

4 pav. Etnografinė sodyba „Sena troba“, Žvelsenų k.

*Šaltinis: <http://www.klaipedos-r.lt/>

Daugiau nei pusė kaimo turizmo sodybų (56 proc.) siūlo po apylinkes pasivažinėti dviračiais, tačiau tik nedaugelyje jų pateikiami maršrutai dviratininkams, ne visur sutvarkyta dviračių takų infrastruktūra. Poilsiautojams belieka pasikliauti nuovokumu keliaujant po apylinkes ir patiems įveikti kilusius nepatogumus bei kliūtis kelyje. Ir nors mėgstančiųjų aktyvų poilsį (plaukti baidarėmis, važinėti dviračiais ir kt.) pastaraisiais metais daugėjo, tačiau jie dar negali užtikrinti sodybų savininkams nuolatinių pajamų ir pelno.

Daugiau negu pusė apklaustųjų (68 proc.) teigė turintys įrengtas sporto aikšteles ir tik trečdalis (31 proc.) – vaikų žaidimų aikšteles, o įvairių sportinių inventorių nuomoja 68 proc. respondentų. Sodybose poilsiautojai kviečiami savo jėgas išmėginti specialiai įrengtuose tinklinio (18 proc.), krepšinio (25 proc.) ar futbolo (18 proc.) aikštynuose, o J. Gervaitienės (Gedminių k.) sodyboje įrengtos lauko teniso, mažojo golfo aikštelės.

Klaipėdos rajone galėtume išskirti keletą sodybų, kurios siūlo mažesnę paslaugų asortimentą ir kurioms tikėtis siauros specializacijos apibūdinimas. Ūkininko S. Baniulio sodyboje (Šiūparių k.) siūlomas poilsis ir pramogos žirgų mėgėjams, organizuojamos jojimo pamokos vaikams, teikiamos kvalifikuoto trenerio paslaugos. Žirgų mėgėjo įsteigtas sporto ir jojimo klubas „Žemaičiai“ nuolat rengia varžybas, pasivažinėjimus kariatomis po apylinkės miškus. Panašios specializacijos ir J. Lenarto sodyba (Dargužių k.), kurioje siūlomi žirgai sportui ir turizmui, priimami, išlaikomi ir treniruojami privatūs žirgai, veikia jojimo inventoriaus parduotuvė – „Viskas žirgui ir raiteiliui“ (6 pav.).

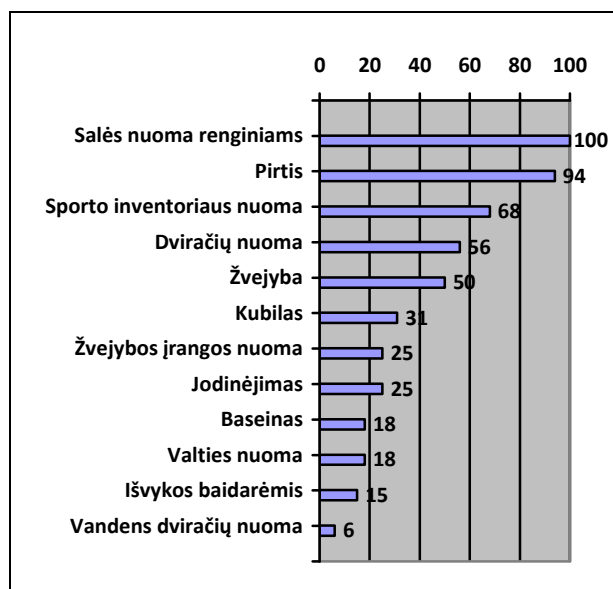
5 pav. J. Lenarto sodybos žirgynas

*Šaltinis: <http://www.klaipedos-r.lt/>

Ekstremalaus sporto mėgėjus traukia Jaugelių sodyboje „Smiltelė“ (Dauparų k.) siūlomos skraidymo lėktuvu pramogos ir net galimybė išmėginti šuolius parašiutu.

Deja, nei vienas iš apklaustųjų nepaminėjo, kad organizuoja griežtai reglamentuotą veiklą – medžioklę. Labai retai kaimo turizmo sodybų aplinka ir įranga pritaikyta neigaliesiems, taip pat mažai kaimo turizmo sodybų, kurios sudaro sąlygas atsivežti gyvūną (abiems atvejais tik 7 proc.).

Iš viso suskaičiuota, kad Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybose yra teikiama arti 30 įvairių rekreacinių paslaugų. Daugiausiai paslaugų teikiama P. Račkauskienės sodyboje – 24 arba apie 68 proc. visų įmanomų paslaugų rūšių Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybose. Antrą poziciją pagal paslaugų įvairovę užima „Gaspados“ kaimo turizmo sodyba, kurioje teikiama 20 paslaugų rūšių arba apie 57 proc. visų Klaipėdos rajone įmanomų paslaugų rūšių kaimo turizmo sodybose. Taip pat Klaipėdos rajone galima išskirti keletą specializuotos veiklos kaimo turizmo sodybų: siūlomos tik su žirgais susijusios pramogos; teikiamos į sveikatingumą orientuotos paslaugos.

6 pav. Rekreacinės veiklos pasiskirstymas Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybose, procentais.

*Šaltinis: sudaryta autorių

Neabejotina, jog pramogos kaimo sodyboje būtinos, tačiau ne kiekvienas sodybos savininkas išgali laikyti žirgą ar nusipirkti parašiutą, tuo labiau kad pramogos kartais būna labai nutolusios nuo kaimo kultūros. Todėl išeitys būtų dvi: pirmoji – ieškoti tinkamų paslaugų teikėjų, antroji – nesivaikant mados dalykų ir besaikio pataikavimo vartotojui, rasti alternatyvą, siūlant vietinės kilmės pramogas. Tam pasitarnautų kaimo turizmo sodybų šeiminių glaudesnis bendradarbiavimas su Klaipėdos rajono tradicinių amatų atstovais, ekologiškos produkcijos gamintojais ir įvairių rekreacinių paslaugų teikėjais.

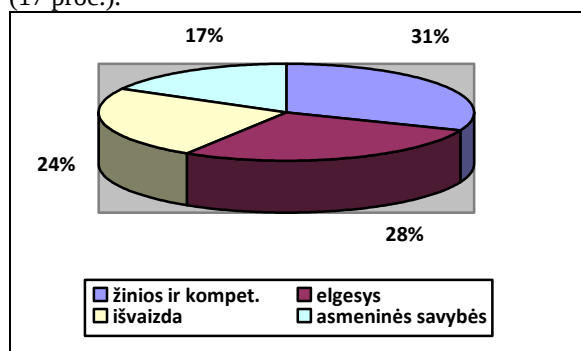
Aptarnavimo kultūra ir svetingumas

Vienintelis dalykas, kuris galėtų sieti visų šalių kaimo turizmo verslą, – tai aptarnavimo kultūra. „Šiuo požiūriu Vakarų Europos šalys yra pažengusios toliau negu mes, bet tai ir nenuostabu – ten kaimo turizmo sektorius skaičiuoja jau keturiasdešimt metų. Kaimo turizmo tiks-

las kitoks – tai namų jaukumo sukūrimas, tai visai kitokia aptarnavimo specifiška“, – nurodo LKTA prezidentė R. Sirusienė (2002).

Teikiamų paslaugų kokybę dažnai lemia jas teikiančių asmenų savybės, kurioms turi įtakos daugybė veiksnių, pradedant sveikatos būkle ir baigiant tarpasmeniniais santykiais šeimoje. Tas pats asmuo, teikdamas tokias pačias paslaugas, gali arba visiškai patenkinti kliento poreikius, arba visiškai jį nuvilti, deja, tokių veiksmų kontroliuoti neįmanoma, bet esama būdų pašalinti jų poveikį. Dauguma kaimo turizmo paslaugų teikia kaimo gyventojai, taigi paslaugų kokybė priklauso nuo žmogaus etninės kultūros, išsilavinimo ir motyvacijos. R. Mažeikaite (2001) išskiria tokius reikalavimus kaimo turizmo paslaugų teikėjams: mandagumas, sugebėjimas įsigilinti į kliento poreikius, iniciatyva, kompetencija, gebėjimas savarankiškai spręsti problemas, gebėjimas orientuotis įvairiose situacijose. Kalbėdami apie kaimo turizmo verslo sėkmę, A. Vaidelys ir J. Latakienė (2001) nurodo tokius svarbius veiksnius kaip sodybos šeimininko ir aptarnaujančio personalo išvaizda, elgesys, gebėjimai, asmeninės savybės, žinios (kompetencija), kurie įtakoja aptarnaujančio personalo įvaizdį. Paslaugas teikiančio asmens geras įvaizdis ir reputacija yra vienas iš pagrindinių sėkmės garantų plėtojant kaimo turizmo verslą. Kaimo turizmo sodybos svečiai dažniausiai ne visada žino, kokio lygio paslaugos bus suteiktos, neturi išankstinių žinių apie paslaugos teikėjus, todėl pirmasis išpuolis gali nulėmti tolesnį sodybos šeimininkų ir svečių bendravimą.

Siekiant išsiaiškinti, kokią įtaką verslui daro aptarnaujantis personalas, nustatyta, kad tik 20 proc. Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybų savininkų mano, kad aptarnaujančio personalo įvaizdis (darbo kokybė) lemia verslo sėkmę. Norint sužinoti, kokie elementai turi įtakos sodybos personalo įvaizdžiui, buvo pateiktas analogiško turinio klausimas. Apklausos rezultatai parodė, kad kaimo turizmo sodybos personalo įvaizdį daugiausia lemia personalo žinios ir kompetencija (31 proc.) ir elgesys (28 proc.), mažiau – išvaizda (24 proc.) ir asmeninės savybės (17 proc.).

8 pav. Aptarnaujančio personalo įvaizdžio elementų pasiskirstymas procentais

*Šaltinis: Sudaryta autorių.

Toks nuomonių pasiskirstymas leidžia daryti prielaidą, kad sodybų šeimininkai stokoja žinių apie personalo įvaizdį ir jį lemiančius veiksnius. Nepakankamas asmeninių savybių įvertinimas rodo, kad sodybų savininkai nežino, kokią poveikį asmens savybės turi elgesiui ir kompetencijai, o iš dalies ir išvaizdai. Asmeninės savybės reiškia pastovias, tik tam žmogui būdingas elgesio ir reagavimo

formas. Santykinis asmeninių savybių pastovumas leidžia prognozuoti žmogaus elgesį įvairiose situacijose. Visa tai lemia emocinis stabilumas, ekstravertiškumas, socialumas, atvirumas ir nuoseklumas (Adler R. B., Proctor R. F., 2007).

Pateikus klausimą, ar sodybų savininkai pageidautų įgyti daugiau žinių apie aptarnavimo kultūrą, svetingumo ugdymą, atsakymas buvo teigiamas (100 proc.). Tačiau paklausus sodybų šeimininkų, kokiais būdais jie kelia savo kvalifikaciją, paaiškėjo, kad kvalifikaciją ir kompetenciją dažniausiai įgyja savišvietos būdu (90 proc.), studijuodami įvairiose švietimo įstaigose (30 proc.) ir tik 10 proc. respondentų savo igūdžius tobulina kursuose ar seminaruose. Nurodytos pagrindinės priežastys, trukdančios kelti kvalifikaciją: laiko trūkumas (80 proc.) ir amžius (35 proc.).

Lietuvoje kaimo turizmas žengia pirmuosius žingsnius gerinant klientų aptarnavimo igūdžius. Aptarnavimo kultūra, svetingumas yra įvardijami kaip vieni iš svarbiausių turizmo plėtros sąlygų. Būtina išmokyti labai paprastų dalykų: dėmesingumo, aptarnavimo kultūros, paslaugų įvairovės ir kokybės.

Etnokultūros reikšmė plėtojant kaimo turizmo rekreacinę aplinką ir paslaugas

Klaipėdos rajono etnografinių sodybų bei kaimų saugojimas ir panaudojimas tik pagal jų etnoarchitektūrinę išliekamąją vertę, neįvertinant gyvosios kultūros ir ūkinių tradicijų, būtų nepilnavertis. Vien tik architektūrinės šių kaimų vertės iškėlimas ne visiškai atskleistų etnokultūrinį krašto savitumą, verslinį (pvz., turistinį), edukacinį patrauklumą.

Klaipėdos rajonas turi savo tradicinius kultūros renginius. Kasmet švenčiamos Užgavėnės, Joninės, iškilmingai minimos miestelių, kaimų įkūrimo datos. Agluonėnų kaimo viduryje senoje sodyboje įrengta etnografinė ekspozicija, kurioje surinkti senieji lietuvininkų krašto buities įrankiai. Čia nuolat rengiami respublikiniai klijimų teatrų festivaliai – krivulės, moksleivių vaidinimai, koncertai, įvairūs vietos bendruomenės, įvairių visuomeninių asociacijų bei Klaipėdos regiono renginiai. Restauravus sodybos pastatus ši kultūrinė ir švietėjiška veikla galės būti plėtojama, bus suformuotas patrauklus Klaipėdos regiono kultūros centras, sudarytos tinkamos sąlygos rengti edukacines programas, puoselėjančias Klaipėdos krašto kultūrą bei tradicijas. Tai bus ne tik vietos bendruomenės, vaikų ir jaunimo kultūrinis centras, bet ir turizmo objektas, padėsiantis plėtoti kaimo turizmo verslus bei tautodailininkų ir amatininkų kūrybinę veiklą. Taip pat planuojama vykdyti regiono tradicinių amatų politiką, skatinančią vietos produktų pardavimą turistų lankomose vietose ir kaimo turizmo sodybų šeimininkų bendradarbiavimą su tradicinių amatų atstovais, ekologiškos produkcijos gamintojais ir įvairių rekreacinių paslaugų teikėjais.

Svarbu, kad kaimo turizmo sodybos ne tik teiktų pramogas, bet ir atliktų kultūrinę funkciją – organizuotų tradicines liaudies, kalendorines šventes, amatų dienas, įkvėpdamos daugiau gyvybės šiandienos kaimui.

Etnokultūros akcentavimas nėra atsitiktinis. Pasak R. Sirusienės (2002), vis daugiau galių įgyja pagrindinis kaimo turizmo sodyboms keliamas reikalavimas – kultū-

rinė autentika. Papildytas tikslingumu, funkcionalumu, jis tampa pagrindiniu šiuolaikinių kaimo turizmo sodybų įrengimo, apipavidalinimo, paslaugų teikimo ir aptarnavimo principu. Kaimo turizmo savastis ir stiprybė yra tautos materialinio ir dvasinio paveldo išsaugojimas, jo kūrybingas perkėlimas į nūdienos modernios visuomenės aplinką.

Siekiant suaktyvinti etnokultūrinių tradicijų, kaimo turizmo ir rekreacijos paslaugų plėtrą etnografiniuose kaimuose ir jų apylinkėse, būtina paspartinti architektūrinę vertę turinčių statinių atnaujinimą, sumažinti valstybinių ir privačių interesų priešpriešą; tobulinti etnografinių kaimų statinių atnaujinimą, atstatymą ir naujas statybas reglamentuojančius teisės aktus; sukurti teisinės ir finansinės išlaidų kompensavimo sąlygas, savininkams atnaujinant, restauruojant etnografiniuose kaimuose bei sodybose esančius statinius.

Kaimo turizmo veiklos dėka atgyjantys liaudies amatai, tradicijos, kaimo gyvenmenos formos tampa vis reikšmingesniais turistų traukos veiksniais. Nemažai daliai miesto gyventojų, ypač jaunimui, tai bus puiki galimybė pažinti tautos tradicijas, etnokultūrinį palikimą. Todėl labai svarbu, kad tiek verslo atstovai, tiek asmenys, besirūpinantys šalies kaimo turizmo raida, dabar ir ateityje siektų, kad ši paslaugų sfera netaptų mados, kičo ar tiražuojamos gamybos įkaite ir neprarastų savitumo vertybių. Kaimo turizmas turi ir gali išlikti kaip savitas turizmo veiklos sektorius, puoselėjantis ir pritaikantis Lietuvos kaimo tradicijas.

Išvados

1. Mažosios Lietuvos etnografiniame regione per šimtmečius susiklostė tik jam būdingas, išskirtinis etnokultūrinis daugiasluoksniškumas, kuris privalo būti kruopščiau įvertintas ir reglamentuotas, pritaikant jį Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybų aplinkos formavimui.
2. Klaipėdos rajone yra palanki situacija kaimo turizmo plėtrai dėl turtingo kultūrinio ir istorinio paveldo bei patrauklios gamtinės aplinkos. Tačiau kaimo turizmo plėtrą rajone stabdo nepakankama rekreacijos ir turizmo infrastruktūros kokybė, vaizdinės informacijos trūkumas.
3. Kaimo turizmo sodybų savininkų apklausos rezultatai leidžia daryti išvadą, kad Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybose dažniausiai organizuojamas aktyvus poilsis. Teikiamų paslaugų asortimento analizė rodo, kad Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybose teikiama arti 30 papildomų paslaugų ir pramogų. Galima išskirti keletą siauros specializacijos kaimo turizmo sodybų t. y. įvairios pramogos, susijusios su žirgais ir į sveikatingumą orientuotos paslaugos.
4. Remiantis Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybų savininkų apklausos rezultatais galima teigti, kad aptarnaujančio personalo įvaizdis jiems nėra labai svarbus. Nustatyta, jog tik 20 proc. Klaipėdos rajono kaimo turizmo sodybų savininkų mano, kad aptarnaujančio personalo įvaizdis (darbo kokybė) lemia verslo sėkmę.
5. Klaipėdos rajonas, paveldėjęs Mažosios Lietuvos prūsiškąjį ir Didžiosios Lietuvos žemaitiškąjį etnokultūrinį palikimą bei kraštovaizdžio unikalumą, turi

efektyviau išnaudoti šiuos privalumus, kurdamas patrauklaus turistinio regiono įvaizdį.

Literatūra

1. Adler R. B., Proctor R. F. II, V. *Looking Out Looking In*. Belmont: Thomson Wadsworth, 2007.
2. Astromskienė A., Sirusienė R. *Poilsis kaime*. Vadovas sodybų šeimininkams. Kaunas, 2002.
3. *Bendrasis programavimo dokumentas*. (žiūrėta 2008 09 15) http://www.smm.lt/es_parama/docs/2004-preliminarus_BPD_02.pdf - 2004.
4. Jarukaitienė A., *Etnografinių kaimų gyvenviečių apskaitos problemos* // Mokslinė praktinė konferencija Lietuvos medinis paveldas. Rumšiškės. 2006, p. 88.
5. *Kaimo turizmas_2007.doc* (žiūrėta 2008 09 20), <http://www.verslas.banga.lt/>.
6. *Kaimo turizmo organizavimas*. Sud. I. Vainienė. Vilnius, 2001.
7. Latakienė J., Vaidelys A. *Kaimo turizmo organizavimas* // Sveikatingumas. 2001, p. 324.
8. Klaipėdos rajono savivaldybė, Gargždai. Naujienos. <http://www.klaipedos-r.lt/>
9. Mažeikaitė R. *Paslaugų marketingo pagrindai*. Vilnius. 2001.
10. Puvinas M., Purvinienė M. *Mažosios Lietuvos kaimų ypatybės* // Statyba ir architektūra. 1999, Nr.1, p. 34-36.
11. Šapoka. A. *Lietuvos istorija*. Vilnius. 1989, p. 690.
12. Žalys L. *Klientų aptarnavimo įgūdžių kaimo turizmo sodybose gerinimas*. Klaipėda: KU leidykla. Tiltai 2002(1), Nr. 18.

COUNTRYSIDE FARMSTEAD TOURISM IN KLAIPEDA DISTRICT: ENVIRONMENT, RECREATION SERVICES AND HOSPITALITY

Audronis Skurvydas, Giedre Straksiene

Summary

During the centuries the particular, exclusive and special ethnocultural multilayer has formed in the ethnographical region of Small Lithuania. It should be accurately evaluated and regulated, while applying it for development of a countryside farmstead tourism environment of Klaipeda region.

The objective of an investigation described in the paper is country tourism farmsteads in Klaipeda district, keeping plenty of places to be visited and competing with other desirable resort districts in Lithuania like Ignalina, Zarasai and Trakai. The survey to evaluate exceptional geographical situation of country tourism farmsteads in the region was presented to the holders.

The aim of the article is to analyse and summarize the most popular recreational services provided by the country tourism farmsteads in Klaipeda district; to determine the impact level of farmstead staff's hospitality to the overall success of the place; to propose the guidelines to the owners of farmsteads.

The authors of the paper notice that not only the image of surrounding nature, buildings, lodgings, but as well people, working and providing services, are very important in success of the country tourism business.

The analysis of the recreation services in Klaipeda district has showed that it is more popular to organize active recreation than passive, and there are more than 30 different names of extra recreation activity. Coming from the results obtained from the survey according to the country tourism activity in Klaipeda district, it becomes clear that the owners do not pay many attention to image of workers who serve the clients. It is ascertained that just 20% of owners of Klaipeda district countryside farmsteads think that the staff's image can play the important role and influence the success of their business.

